

Onko raittiustyöstä mihinkään?

Lehdistön kuvastimessa 1951—1984

Matti Piispa

Tarkastelen raittiustyön esiintymistä lehdistökirjoittelussa neljästä eri näkökulmasta, jotka ovat

1. raittiusaiheisten (pää)kirjoitusten lukumäärä
2. asiayhteydet, joissa raittiustyöstä kirjoitetaan
3. kuva, jonka raittiusväki työstään ja aatteestaan antaa
4. arviot raittiustyön tavoitteista ja tuloksista.

Tarkastelu perustuu kahteen omaan tutkimukseeni (Piispa 1981; Piispa & Kirsi 1986) ja kattaa ajanjakson 1951—1978 sekä vuoden 1984.

1950-LUKU: RAITTIUSTYÖ ON JÄLLEENRAKENNUSTA

Tutkimani 12 sanomalehteä julkaisivat vuosina 1951—59 254 alkoholi- tai raittiusaiheista pääkirjoitusta eli keskimäärin 28 kirjoitusta vuodessa. Lähes joka toisen keskeinen teema oli raittiustyö; sitä esiteltiin ja arvioitiin 109 pääkirjoituksessa eli keskimäärin 12 kertaa vuodessa. Valtaosa niistä liittyi raittiusviikon ja työväen raittiuspäivien viettoon. Kirjoittajina olivat usein raittiusjärjestöjen aktiivit; heille oli annettu tilaisuus esitellä raittiustyön tavoitteita ja työmuotoja. 50-luvun raittiusaiheisia pääkirjoituksia ei siis pidä lukea (vain) lehtien kannanottoina.

Raittiustyö miellettiin osaksi sodanjälkeistä yhteiskunnallista ja moraalista jälleenrakennusta. Sen tavoitteena ei ollut vain alkoholin käytön ja haittojen vähentäminen, vaan kansalaisten hyvinvoinnin lisääminen, kotien eheyden lujittaminen ja yksilöiden siveellisen ryhdin kohentaminen.

Raittiustyön periaatteelliseen tukemiseen yhdistyi huoli siitä, pysyvätkö raittiusväen työmuodot ajan tasalla ja tavoittaako raittius-

noma kansalaiset. Raittiustyökomitea (1948—51) tutki asiaa ja havaitsi, että raittiustilaisuudet vetävät hyvin yleisöä ja että raittiusjärjestöjen jäsenmäärä kasvaa.¹ Komitea myös hahmotteli myönteisen raittiusvalistuksen linjan ja määritteli raittiuden terveeksi, luonnolliseksi ja väkijuomista vapaaksi elämäntavaksi (Raittiustyökomitean . . . 1951, 40). ”Määritelmä on hälventänyt monia ennakkoluuloja, jotka ovat kohdistuneet raittiustyöhön. Sen ei suinkaan tarvitse olla rutikuivaa, elämälle vierasta, alituisesti saarnailevaa toimintaa, jota varsinkin nuoriso kaihtaa” (Uusi Suomi 30. 10. 55).

Pääkirjoitusten vakioelementti oli alkoholin käytön haittavaikutusten kuvaus. Se ei perustunut tilastoihin tai tutkimuksiin, vaan moraaliseen vakaumukseen väkijuomien kaikenlaisen käytön vahingollisuudesta. Joissakin pääkirjoituksissa vakaumus sai paatoksellisen tai jopa pelottelevan ilmauksen: ”Aikamme elämää painaa raskaasti alkoholikirous. Epäilettekö? Kysykää sitä alkoholin orjilta ja sen seuraamuksien uhreilta! Kysykää nääntyneiltä vaimoilta ja juomarikotien nuorilta! He avaavat surujen, tuskien, pettymysten ja kurjuuden nälkäisen maailman” (Eteenpäin 13. 4. 58). Pääkirjoituksia laatineet järjestöaktiivit eivät siis aina jaksaneet noudattaa raittiustyökomitean suosittelemaa myönteisen raittiusvalistuksen linjaa.

Alkoholihaittojen vähentäminen edellytti raittiusväen mielestä alkoholin kulutuksen supistamista; pitkän aikavälin tavoitteeksi asetettiin ”kansan raittius”. Vaikka kokonaiskulutus oli 50-luvulla pieni (alle 2 litraa absoluuttista

¹Komitea teki tutkimuksensa aikana, jolloin raittiusjärjestöt vielä elivät lyhyttä sodanjälkeisten vuosien kukoistuskautta (Koskimäki 1986); näin tutkimuksissa saatiin suuria osallistuja- ja jäsenmäärälukuja.

alkoholia/asukas) ja jopa väheni vuosina 1955—58 (Alkoholikomitean mietintö 1978, 71), ”raittiustilanne” nähtiin huolestuttavana. Huolta lisäsi Alkon pyrkimys muuttaa kulutusrakennetta mietojen juomien hyväksi ja sivistää suomalaisten juomatapoja. Sen nähtiin johtavan kulutuksen kasvuun ja juomatavan leviämiseen esimerkiksi nuorison keskuudessa.

Raittiustyöhön kielteisesti suhtautuvia pääkirjoituksia ei 50-luvulla julkaistu, mutta pääkirjoitusten alkoholipoliittiset kannanotot poikkesivat usein raittiusväen näkemyksistä. Sitoutumattomat pääkaupunkilehdet kannattivat Alkon mietojen juomien politiikkaa ja rajoitusten vähentämistä. Lähimpänä raittiusväen kantaa olivat maalaisliiton ja vasemmiston lehdet, mutta nekin julkaisivat raittiushenkisten kannanottojen vastapainoksi pääkirjoituksia, joissa ymmärrettiin alkoholilajien liberalisointipyrkimyksiä ja toivottiin, että lisääntyvä vapaus kasvattaisi ihmisissä vastuuntuntoa ja taitoa seurustella alkoholin kanssa.

1960-LUKU: RAITTIUSTYÖ ON HOLHOUSTA

Vuosina 1960—68 alkoholikysymyksiä pohdittiin pääkirjoituksissa useammin kuin 50-luvulla: 12 sanomalehdessä julkaistiin 327 pääkirjoitusta eli keskimäärin 36 kirjoitusta vuodessa. Raittiustyö sen sijaan ei ollut enää niin suosittu aihe kuin edellisellä vuosikymmenellä; se kirjoitti 59 pääkirjoitusta eli keskimäärin 7 kannanottoa vuodessa.

Useimmat raittiusaiheisista pääkirjoituksista liittyivät, kuten 50-luvullakin, raittiusviikkoon ja työväen raittiuspäiviin. 60-luvun loppua kohti korostui kuitenkin toinen kirjoitteluyhteys: sanomalehdet arvioivat niitä vaatimuksia ja menettelytapoja, joita raittiusväki omaksui alkoholilainsäädäntöä uudistettaessa. Samalla raittiusliikkeen oma ääni pääkirjoituspalstoilla vaimeni.

Raittiusviikon ja työväen raittiuspäivien yhteydessä julkaistut pääkirjoitukset sisälsivät samoja elementtejä kuin 50-luvulla. Muistutettiin monista vaaroista ja haitoista, joita alkoholin käyttö aiheuttaa, pohdittiin raittiusjärjestöjen keinoja ja perillemenoja erityisesti nuorison keskuudessa. Pääkirjoitusten henki sen sijaan muuttui: paatoksellisuus väheni ja tavoitteet

asetettiin aikaisempaa vaatimattomammin. Pelottavat kuvaukset raunioituneista kodeista, lasten hädästä ja siveellisestä rappiosta katosivat. Mahtipontiset maalailut raittiusjärjestöstä koko kansan moraalikunnan ja hyvinvoinnin takaajana jäivät pois.

Koko 60-luvun keskeinen alkoholi- ja raittiuskysymys oli vanhan väkijuomalain uudistaminen. Vuosina 1958—63 työskennellessä alkoholikomiteassa raittiusliikkeen edustajat myöntivät ehdotukseen, että Alkon myymälöitä perustettaisiin myös maaseudun väestökeskuksiin. Osa raittiusväestä oli eri mieltä edustajiensa kanssa: maalaisliiton ja vasemmiston lehdissä ilmestyi 60-luvun alkuvuosina pääkirjoituksia, joissa ”väkijuomaliikkeen” toiminnan laajentamishankkeet tuomittiin.

Varsinainen kiistakysymys muodostui keskioluesta. Raittiusliike arvosteli Alkon vuosina 1963—65 maaseudulla toteuttamaa olutravin-
tolakokeilua ja suhtautui kielteisesti ehdotuksiin keskioluen myynnistä elintarvikeliikkeissä. Perustelut olivat samat kuin 50-luvulla: mitä helpommaksi alkoholin saatavuus tehdään, sitä suuremmaksi alkoholin kulutus kasvaa ja sitä enemmän syntyy haittoja ja vaurioita. Erityisesti pelättiin nuorten alkoholin käytön lisääntymistä, jos ja kun keskiolut toimii ”opetelujuomana”.

Vuoden 1963 jälkeen raittiusväki ei enää saanut näkemyksilleen tukea keskeisten sanomalehtien pääkirjoituksissa. Keskustapuolueen ja vasemmiston lehdissäkin todettiin, että olutravitoloideiden ”seurauksena on ollut juomatapojen parantuminen” (Maakansa 15. 5. 65), ja toivottiin ainakin kompromissia ”nykyisen joustamattoman käytännön ja maitokauppamyynnin välillä” (Suomen Sosialidemokraatti 16. 5. 65).

Tärkeimmät sitoutumattomat lehdet tukivat koko lainsäädännön uudistamisprosessin ajan liberaalia alkoholipoliittikkaa. Ne arvostelivat mietintöjä ja lakiesityksiä vesitetyiksi ja byrokratiaa ylläpitäviksi. Syylliseksi ne nimesivät raittiusliikkeen: se takertuu kieltolain aikaisiin menettelytapoihin, ruokkii tunneperäistä asennoitumista, painostaa poliitikkoja ja näin jarruttaa alkoholipoliittikan nykyaikaistamista.

Koko keskeisen sanomalehdistön viimeistään 60-luvun puolivälissä omaksuma liberaali alkoholipoliittinen näkemys korostaa, että on

olemassa *kolmenlaista* suhtautumista alkoholiin: täysraittiutta, kohtuukäyttöä ja väärinkäyttöä. Raittiusväen näkemyshän on perinteisesti ollut *kahtiajako* raittisiin ja alkoholin käyttäjiin; jälkimmäiset ovat kaikki potentiaalisia väärinkäyttäjiä.

Liberaalin linjan tavoitteena on edistää alkoholin haitatonta (kohtuullista) käyttöä ja saattaa alkoholi luonnolliseksi mutta ei välttämättömäksi osaksi suomalaisten arkea ja juhlaa. Ensimmäinen askel kohti tätä tavoitetta on alkoholipoliittisen ”holhouksen” vähentäminen eli rajoitusten ainakin osittainen purkaminen. Liberaalin näkemyksen mukaan ainut oikea ja tehokas tapa säädellä kansalaisten alkoholin käyttöä on valistus: on kerrottava sivistyneistä juomatavoista ja väärinkäytön seurauksista.

Myös väestö ja poliittiset päättäjät asettuivat liberaalin alkoholipolitiikan kannalle (ks. Mäkelä 1976; Helander 1969). Ja niin vuonna 1969 keskiolut tuli elintarvikeliikkeisiin ja Alkon myymälöitä alettiin perustaa maaseudulle.

Tappion kärsinyttä raittiusliikettä hyvitettiin säätämällä raittiuslautakunnat ja raittiussihteerien virat pakollisiksi ja myöntämällä sille lisärahoitusta. Keskustan ja vasemmiston lehtien mielestä raittiuskasvatuksella oli edelleen huomattava merkitys alkoholihaittojen torjumisessa, kunhan siinä vain siirrytään saarnaamisesta toimintaan ja viinan vastaisesta taistelusta myönteisiin tunnuksiin. Sitoutumattomat valtaehdet sen sijaan eivät enää uskoneet raittiusväen ohjelmalle. Ne katsoivat, että kielteisyyden, ehdottomuuden ja holhouksen ovat karkottaneet sen vaikutuspiiristä kaikki ne, joihin raittiusväen tulisi ulottua. Joissakin pääkirjoituksissa pidettiin alkoholihuoltoa ”monin verroin tarkoituksenmukaisempana, hyödyllisempänä ja humaanisempana” rahoituskohteena (Kaleva 12. 4. 67).

1970-LUKU: RAITTIUSTYÖ? — NO COMMENTS

Alkoholikysymyksiä käsitteleviä pääkirjoituksia ilmestyi uuden alkoholilainsäädännön kymmenen ensimmäisen voimassaolovuoden aikana (1969—78) huomattavasti enemmän kuin edellisillä vuosikymmenillä. Tutkimissani lehdissä niitä julkaistiin 836 eli keskimäärin 84

kirjoitusta vuodessa. Niissä arvioitiin alkoholin kulutuksen ja haittojen kehitystä, Alkon selonteoja sekä alkoholipoliittisia vaihtoehtoja ja ratkaisuja.

Raittiusliikkeen asema tässä keskustelussa oli marginaalinen: raittiusväen viritti vuosina 1969—78 vain 33 pääkirjoitusta eli keskimäärin 3 kirjoitusta vuodessa. Mikään raittiusliikkeen yksittäinen tapahtuma tai toimenpide ei saanut suurta huomiota osakseen; raittiusväen pääkirjoitukset liittyivät moniin erilaisiin alkoholipoliittisiin keskustelukokonaisuuksiin.

Vapaamman alkoholipolitiikan ensimmäiset vuodet osoittivat, että suomalaisten alkoholin käytön ”sivistämisohjelma” ei toteudukaan helposti. Vuonna 1969 kokonaiskulutus kasvoi 47 prosenttia, ja kasvu jatkui voimakkaana 70-luvun puoliväliin saakka. Alkoholin käytön haittavaikutukset lisääntyivät suhteellisesti vielä enemmän kuin kulutus.

Jo vuonna 1970 raittiusväki vaati, että keskioluen myynti on palautettava Alkon yksinoikeudeksi: perusteluissa viitattiin järjestyshäiriöihin ja siihen, että nuoret oppivat keskioluen kautta alkoholin yleisen käytön. ”Keskioluen tarjoilupajoista on muodostunut häiriökeskuksia. Pullo pullon jälkeen oppoo nuoriin asiakkaisiin. Usein keskikalja muodostaa myös kimmokkeen väkevämmille ja tarjoaa ikään kuin alkuopetuksen alkoholijuomien käyttöön” (Savon Sanomat 5. 5. 74).

Myöhemminkin 70-luvulla raittiusliikkeen julkista kuvaa hallitsi vaatimus keskioluen myynnin ja anniskelun rajoittamisesta. Raittiuslautakunnat olivat aktiivisia aloitteentekijöitä, kun kunnissa haluttiin peruuttaa keskioluen myyntiä ja anniskeluun annettu yleisuostumus (Mäkinen 1977). Raittiusjärjestöt vaativat parlamentaarille alkoholikomitealle laatimissaan muistioissa ja lausunnoissa, että keskiolut on poistettava elintarvikekaupoista ja kuppiloista.

Pääkirjoituksissa myönnettiin viimeistään 70-luvun puolivälissä, että keskiolutta ”vapautettaessa” esitetyt optimistiset ennustukset eivät ole toteutuneet; juomatavat eivät ole siistiytyneet, keskiolut ei ole korvannut väkeviä, vaan tullut niiden lisäksi, kokonaiskulutuksen kasvu on tuonut mukanaan uusia ongelmalueita. Raittiusliikkeen keskiolutta koskeviin

vaatimuksiin suhtauduttiin silti kielteisesti. Keskiolutkiellot loisivat alkoholiin jälleen kielletyn hedelmän hohtoa ja näin vain vaikeuttasivat alkoholiongelmia. 70-luvun loppupuolella tulivat liberaalin kannan tueksi myös talouspoliittiset perustelut: keskioluen palauttaminen Alkoon heikentäisi kauppojen ja kahviloiden kannattavuutta sekä aiheuttaisi työttömyyttä.

Sanomalehtien tarjoama perusresepti alkoholiongelmiin lievittämiseen oli valistus- ja kasvatustyö. Kansalaisia ei pidä holhota kieltoin ja rajoituksin, vaan on vedottava heidän henkilökohtaiseen vastuuntuntoonsa ja jaettava ”oikeaa tietoa alkoholijuomien vaikutuksista sekä niiden sivistyneistä käyttötavoista” (Turun Sanomat 28. 12. 72). Tämä (kuluttaja)valistusohjelma siis erosi selvästi raittius työn periaatteista. Vain keskustapuolueen ja SKDL:n lehdet korostivat joskus raittiuskasvatusta väärille raiteille ajautumisen jarruna ja ehkäisijänä.

Vuosikymmenen loppupuolella pääkirjoituksissa myönnettiin, että alkoholiongelmiin sääntely edellyttää muitakin toimenpiteitä kuin valistusta. Alkoholijuomien hinnankorotukset ja valvonnan lisääminen hyväksyttiin välttämättömänä pahana. Alkoholipoliittisten mielipiteitten tiukentuminen oli raittiusliikkeen tavoitteiden mukaista, mutta se ei kuitenkaan merkinnyt raittius työn arvovalan kasvua. Alko sen sijaan oli entistä vahvempi auktoriteetti.

1984: RAITTIUSTYÖ ON TUHLAUSTA

Vuonna 1984 edellä esitetyn perustana käytetyt 12 sanomalehteä julkaisivat 6 raittius työtä arvioivaa pääkirjoitusta. Seuraavassa käytän kuitenkin paljon laajempaa aineistoa: uutisia, reportaaseja, kolumneja, artikkeleita, haastatteluja 276 eri lehdestä. Raittiusaiheisia pääkirjoituksia ilmestyi kaikkiaan 52 eli keskimäärin yksi viikossa.

Lähes 40 prosenttia pääkirjoituksista (28 % koko aineistosta) liittyi raittiusviikkoon. Runsaasti keskustelua virittivät myös raittius työhön myönnetyt valtionavustukset. Yleisimpiä uutiskirjoittelun aiheita olivat lisäksi valituskampanjat (mm. raitis lokakuu), suuret kokoukset (mm. yleinen raittiuskokous) ja raittiusjärjestöjen päihdepoliittiset kannanotot.

Suurinta osaa kirjoittelusta voidaan lukea raittiusväen suurelle yleisölle osoittamana puhuteltuna, jossa se esittelee toimintansa sisältöä ja muotoja.

”Enää ei pelotella Turmiolan Tommilla. Raittius työssä terveyden vaaliminen on nyt etusijalla.” Tällainen otsikko oli hyvin tyypillinen. Raittiusväki halusi korostaa, että raittiusaate on avartunut ja toimintamuodot ovat uudistuneet. Raittius määriteltiin elämäntavaksi, johon kuuluvat toiminta, ilo ja päihtymys ilman päihteitä. Raittiuden osa-alueiksi mainittiin terveys, hyvät ihmissuhteet, itsetunto ja toimintakyky.

Raittiusvalistuksen tavoitteeksi asetettiin päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäisy. Tutkimustietoon tukeutuen muistutettiin, että päihteiden käyttö ei lainkaan sovi työhön eikä liikenteeseen, ei myöskään raskauden tai sairauden aikana. Terveyshaitat olivat kirjoittelussa esillä paljon useammin kuin suomalaisten alkoholin käyttöön perinteisesti liitetty järjestyshäiriöt ja väkivalta.

Raittiusliikkeen päihdepoliittisen toiminnan keskeisiä tunnuksia olivat vuonna 1984 keskioluen palauttaminen Alkoon ja edustusjuomisen vähentäminen. Suurin osa maan raittiuslautakunnista yhtyi Pohjanmaalta liikkeelle lähteneeseen keskiolutveto mukseen. Keski-Suomen ja Kuopion läänien raitis helmikuu-kampanjat vetosivat alkoholittomien edustustilaisuuksien puolesta. Alkoa raittiusväki syytti kaksinaamaisuudesta, kun se ”sekä myy viinaa että pyrkii rajoittamaan tuotteensa myyntiä” (Keskipohjanmaa 26. 2. 84), ja lepsuilusta alkoholipoliittisten sääntelykeinojen käytössä.

Sanomalehtien arviot raittius työstä olivat ristiriitaisia. Kun arvioitiin *raititiusvalistusta yleensä*, kannanotot olivat kriittisiä, mutta kun arvioitiin jotain *konkreettista raittiusvalistuksen muotoa*, annettiin tunnustusta — periaatteellinen, yleinen kritiikki toisaalla ja konkreettiset kiitokset toisaalla.

Kritiikin lähtökohtana oli edelleen liberaali, sivistyneen alkoholikulttuurin mahdollisuuden uskova näkemys. Raittius työ miellettiin raittiusväen toisenlaisista vakuutteluista huolimatta viinan vastaiseksi saarnaamiseksi, joka ei pysty puhuttelemaan alkoholia käyttäviä ihmisiä. Näin raittius työ jää puuhailuksi jo ennestäänkin raittiiden parissa: pyöritetään ker-

hoja lapsille ja eläkeläisille, tehdään tylsiä esitteitä, jaetaan tarroja, pyöritetään itsetarkoituksellista byrokratiaa.

Monet lehdet pitivät raittiustyöhön — erityisesti puolueiden raittiusjärjestöille — myönnettyjä määrärahoja veromarkkojen väärinkäyttönä. Ne ehdottivat, että varat käytettäisiin mieluummin päihdehuolto- tai nuorisotyöhön. ”Kuntien ja valtion 55 miljoonalla raittiusmarkalla voisi mm. pitää yllä noin 30 alkoholistien hoitokotia, pyörittää noin 90 keskikoista A-klinikkaa tai poimia sadat pultsarit veneiden alta lämpimään” (Helsingin Sanomat 4. 6. 84).

Toisaalta julkaistiin pääkirjoituksia, joissa myönnettiin, että raittiustyö on uudistunut: kauhukuvien maalailu ja saarnaaminen ovat jääneet pois, ja raittiustyö on nykyisin lähinnä terveyskasvatusta. Kiitosta saivat mm. raitti-juopumuksen vastaiset kampanjat (erityisesti Oulun läänin Raitis lokakuu ”kaamoshankoinen”) ja työ odottavien äitien päihteiden käyttöä vastaan.

Raittiusliikkeen alkoholipoliittisiin aloitteisiin lehdet yleensä suhtautuvat nuivasti. Vaadittuja toimenpiteitä pidettiin alkoholilojen kannalta merkityksettöminä (kulutus ei supistu) ja taloudellisesti haitallisina (yrittäjät joutuvat vaikeuksiin). Kannanotoista kävi ilmi myös se, että lehdet eivät ole luopuneet liberaalin alkoholipoliittikan perusajatuksista: ”Kielloilla ei kansaa ole enenkään pystytty raitistamaan; asennekasvatusta voi sen sijaan suositella” (Etelä-Karjala 13. 4. 84).

YHTEENVETO

Lehdistö: liberaalin mielipiteen jatkuuus

Sanomalehtien suhtautuminen raittiustyöhön on edellä tiivistetty väliotsikoihin: raittiustyö on jälleenrakennusta (50-luku), raittiustyö on holhousta (60-luku), raittiustyö? — no comments (70-luku), raittiustyö on tuhlausta (80-luku). 50-luvulla julkaistiin paljon raittiushenkisiä pääkirjoituksia, mutta sen jälkeen arvioinnit ovat usein olleet kriittisiä. Samalla aiheen käsittely on vähentynyt:

	pääkirjoituksia/vuosi
1951—59	12
1960—68	7
1969—78	3
1984	6

Heikoimmillaan raittiusliikettä kohtaan osoitettu kiinnostus oli 70-luvulla (”no comments”). Eniten raittiustyö on herättänyt huomiota raittiusviikon ja alkoholipoliittisten kiistakysymysten yhteydessä.

Kovin kritiikki on aina tullut (raittiushenkiin puolueväkeen) sitoutumattomilta lehdiltä: raittiustyö tavoittaa vain ne, jotka eivät parannusta tarvitse; alkoholia käyttävä enemmistö valitsee elintapansa raittiusliikkeestä piittaamatta. Keskustapuolueen ja vasemmiston lehdet ovat olleet lähempänä raittiusväen näkökantoja, mutta eivät kritiikittömiä; nekin ovat nähneet raittiustyössä liikaa moraalisaarvoja ja kielteisyyttä.

Vuonna 1984 lehdistön kritiikki kohdistui erityisesti raittiustyön määrärahoihin. Ihmeteltiin, miksi valtio lahjoittaa veromarkkoja byrokratian pyörittämiseen, raittiiden raitistamiseen ja jopa puhtaasti puoluepoliittiseen työhön. Tällainen panos—tuotos-arviointi vastasi (vastaa) hyvin ajan henkeä: kaikkea mitataan taloudellisen hyödyn ja tuottavuuden kriteereillä.

Alkoholipoliittiset linjanvedot ovat perustuneet keskeisissä sanomalehdissä (ainakin) 60-luvulta saakka liberaaliin näkemykseen. Raittiusliikkeen vaatimukset kontrollin tiukentamisesta on torjuttu holhouksena, joka vain vaikeuttaa alkoholiongelmia. On uskottu valistukseen: sen tuella alkoholin käytöstä voi tulla luonnollinen osa suomalaisten elämää. Viime vuosina käydyn keskustelun (ks. Sulkunen 1985) perusteella voi ennustaa, että alkoholipoliittisen liberalismiin yliote säilyy myös lähitulevaisuudessa.

Raittiustyö: jälleenrakennuksesta vaihtoehtoliikkeeksi

Sekä Raittiustyökomitean mietinnössä (1951) että raittiusliikkeen nykyisissä ohjelmissa (ks. Kirsi & Piispa 1985, 14—18) raittius määritellään terveeksi elämäntavaksi ja korostetaan myönteistä valistustoimintaa. Käytännön raittiustyössä lapset ja nuoret ovat aina olleet keskeinen kohderyhmä. Mutta 1950-luvun pääkirjoitusten ja vuoden 1984 kirjoittelun vertaaminen osoittaa, että muutoksiakin on tapahtunut.

50-luvulla raittiusväki kantoi huolta kotien

cheydestä ja kansalaisten siveellisyydestä, tuomitsi kaikenlaisen väkijuomien käytön, tavoitelti koko kansan raitistamista ja ymmärsi työssä osaksi yhteiskunnallista ja moraalista jälleenrakennusta. Nykyisin raittiusväki jakaa tutkittua tietoa päihteiden terveyshaitoista, korostaa hyviä ihmissuhteita ja tilanneraittiutta sekä pyrkii esittämään työnsä vaihtoehtoliikkeenä, joka levittää ”elämästä päihtymisen ilosanomaa”.

Molempina ajanjaksoina raittiusväen kirjoittelu on ollut puolustuspuheen sävyistä. Siinä on jatkuvasti vakuuteltu lukijoille, että raittius työ uudistuu ja löytää ratkaisut sitä vaivaaviin ongelmiin. Tämä raittiusväen tarve todistaa oman työnsä oikeutus on johtanut ylilyön-teihin alkoholiolojen ja -politiikan arvioinnissa. Kehityksen myönteiset piirteet on jätetty huomiotta, vallitsevaa tilannetta ja tulevaisuutta on kuvattu pelkästään synkin värein. Pienetkin alkoholipolitiikan löysennykset on torjuttu suoraviivaisesti, vaihtoehtoja esittämättä.¹

Tuleeko raittiusväki näin kieltäneeksi oman työnsä merkityksen? Jos alkoholiolot ja alkoholipolitiikka tosiaan ovat niin rempallaan kuin

väitetään, ei raittius työllä todellakaan ole vaikutusta! Ehkä raittius liikkeessä olisi pohdittava keinoja, joilla itsearvostus saataisiin kohentumaan. Vasta sitten voi odottaa arvostusta muiden taholta.

KIRJALLISUUS

Alkoholikomitean mietintö. Komiteanmietintö 1978: 33. Helsinki 1978

Helander, Voitto: Painostustoiminta lainsäädäntöprosessissa. Tutkimus alkoholipoliittisten painostusryhmien toiminnasta alkoholilainsäädäntöä uudistettaessa. Turun yliopiston valtio-opin laitoksen tutkimuksia, sarja C, 9/1969

Kirsi, Tapio & Piispa, Matti: Selvä peli. Tutkimus raittiusviikon toteuttamisesta. Vammala: Suomen Raittiusjärjestöjen Liitto, 1985

Koskimäki, Timo: Raittius työ luonteen muutos II maailmansodan jälkeen. Käsikirjoitus 1986

Mäkelä, Klaus: Alkoholipoliittisen mielipideilmaston vaihtelut Suomessa 1960- ja 70-luvulla. Tutkimuslause nro 98. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1976

Mäkinen, Hannu: Keskioluen kunnallisten yleissuostumusten peruuttamisten tausta. Alkoholipolitiikka 42 (1977): 4, 182—189

Piispa, Matti: Raittiuskasvatuksesta alkoholivalistukseen. Suomen sanomalehdistön alkoholikirjoittelun linjat vuosina 1951—1978. Tutkimuslause nro 146. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1981

Piispa, Matti & Kirsi, Tapio: Raittius työ muodot ja merkitykset. Tutkimus lehdistön raittiuskirjoittelusta. Vammala 1986

Raittius työkomitean mietintö. Raittius työkomitean julkaisuja VI A. Helsinki: Raittiusjärjestöjen Yhteistoimikunta, 1951

Sulkunen, Pekka: Kohti laadullista ja kohdistettua alkoholipolitiikkaa. Alkoholipolitiikka 50 (1985):6, 303—311.

English Summary

Matti Piispa: Onko raittius työstä mihinkään? Lehdistön kuvastimessa 1951—1984 (Is temperance work of any use? Attitudes of the press 1951—1984)

Material was gathered from leaders on the subject of temperance in twelve Finnish newspapers. Changes in the approach to the subject can be summarized in the following fashion: temperance work is reconstruction (the fifties), temperance work is patronage (the sixties), temperance work? — no comment (the seventies), and temperance work is wasted (the eighties). During the fifties, there were many articles written promoting temperance, but later the approach to temperance has become increasingly critical. Furthermore, the issue is no longer an object of such keen interest.

The "no comment" era of the seventies was the time of minimal interest in the temperance movement. Temperance work has generally attracted maximal attention during temperance week and in conflicts regarding alcohol policy.

The harshest criticism has always been received from politically independent newspapers by political parties promoting abstinence; temperance work can only help those who don't actually need it, and the majority of individuals indulging in alcohol choose to do so without paying attention to the temperance movement. The attitudes expressed in the newspapers of the Centre Party and the left wing are closer to those of the temperance movement, yet even they are sometimes critical. It is felt

that temperance work is excessively didactic and critical.

In 1984, the press concentrated its criticism on the appropriations provided for temperance work. It asked why the State grants money from taxes for the running of the bureaucracy, for the temperance of sober individuals and for purely political party work. This manner of input-output evaluation typifies the spirit of the times and the way in which everything is judged according to economic utility and productivity.

The approaches to alcohol policy of the most important

Finnish newspapers have essentially been liberal from at least the sixties onwards. The increased controls demanded by the temperance movement have been rejected as patronage which would only increase alcoholism. Education is claimed to be the solution to the dilemma; alcohol consumption could become a normal part of the Finnish lifestyle. On the basis of discussions conducted in recent years, liberalism in alcohol policy is expected to prevail in the near future.

Alkoholipolitiikka Vol. 53: 139—145, 1988